

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ДЕПАРТАМЕНТ „ПУБЛИЧНА АДМИНИСТРАЦИЯ“

Дима Стефанова Карова

**СЪВРЕМЕННИ НАСОКИ ЗА ОРГАНИЗАЦИЯ И
УПРАВЛЕНИЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ЕФЕКТИВЕН ДОПИНГ
КОНТРОЛ И ПРЕВЕНЦИЯ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация

за получаване на образователната и научна степен

"доктор"

**на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.7. Администрация и управление
специалност «Организация и управление извън сферата на
материалното производство (публична администрация)»**

**Научен ръководител:
проф. д-р Николай Арабаджийски**

**София
2015**

Дисертационният труд се състои от увод, три глави, заключение и библиография. Обемът на труда е 219 стандартни страници. Библиографията съдържа 107 заглавия, от които 69 литературни източници, 17 международни договори и стандарти, 9 национални нормативни акта и 12 източника – интернет сайтове. В труда са посочени 112 цитати под линия, от които 3 стратегически документа, 8 фигури, 7 таблици, 7 схеми и 11 приложения.

⇒ Изследването обхваща структурите: ***Антидопингов център***, второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към ***Министъра на младежта и спорта в Република България, Дисциплинарната комисия към Българския Олимпийски Комитет (БОК)***, както и ***WADA*** - Монреал, Канада, ***Националните антидопингови организации на Австрия, Великобритания, Норвегия и Румъния и iNADO (Институт на Националните Антидопингови организации)*** - Бон, Германия.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на2015 г. от..... часа в зала на НБУ в гр.София.

Материалите по защитата са на разположение на интересувашите се в офис 211, корпус 2 на НБУ.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на проблема

Актуалността на темата на дисертационното изследване за антидопинговата политика в Република България и ефективното ѝ прилагане в страната се определя от:

- 1) Промените настъпили в последните 10 - 15 години в борбата срещу допинга в спорта в световен мащаб;
- 2) Международните задължения на Република България за провеждане на адекватна антидопингова политика в областта на спорта, произтичащи от подписани и ратифицирани международни конвенции и световни стандарти в тази област, а именно:
 - Антидопингова Конвенция на Съвета на Европа (1992 г.);
 - Допълнителния протокол на Съвета на Европа (2005 г.);
 - Конвенция на ЮНЕСКО за борба срещу допинга в спорта - ратиф. м. декември 2006 г., в сила от 01.03.2007 г.;
 - Антидопингов кодекс на Световната Антидопингова Агенция (WADA).
- 3) Задълженията на Република България произтичащи от споменатите по-горе международни споразумения да хармонизира вътрешно - нормативната уредба по отношение не само на допинг контрола, а и по отношение на превенцията, информационни и обучителни програми в съответствие с новите изисквания на WADA и стандарти залегнали в тях.

Предпоставките за разработването на дисертацията се определят от:

- ☞ Необходимостта от реструктурирането и модернизирането на твърде остарялата *система за допинг контрол* в страната, за да може тя да отговори адекватно на съвременните функции, задачи и предизвикателства, които стоят пред нея за разрешаване за провеждането на ефективен допингов контрол и превенция в страната;
- ☞ Необходимостта от отразяването на спецификите на национално ниво при формирането и моделирането на

национална антидопингова политика, така че да се запази своеобразна идентичност при хармонизирането ѝ със световната;

- ☛ Нарастналата необходимост към момента от вземане на превантивни мерки, свързани с реален риск от санкции за България при неспазване на подписаните международни споразумения в областта, както и рискове, породени от проблеми от правно естество при обявяване на положителни проби на спортисти при не хармонизиране на санкциите в условията на глобализация на спорта и международни спортни прояви;
- ☛ Недостатъчността на практически ориентирани научни изследвания в областта на организацията и управлението на системата за допинг контрол;
- ☛ Необходимостта да се осветлят научно добрите практики в *организацията и управлението на системата за допинг контрол и превенция* в Република България и в други държави;
- ☛ Възможността резултатите от изследването да се приложат на практика от органи на управление на допинг контрола в Република България и служителите от администрацията, които ги подпомагат, както и от други специалисти.

Посочените предпоставки обуславят необходимостта от разработване на самостоятелно научно изследване (дисертация) на тема: „Съвременни насоки за организация и управление на системата за ефективен допинг контрол и превенция в Република България”

2. Цел и задачи на изследването

Целта на изследването е да разкрие процеса на транспониране на възприетите норми на международното право относно борбата срещу допинга в спорта в Република България, както и да обоснове механизмите за организацията и управлението на антидопинговата система в страната, за да се развие ефективен допингов контрол и превенция в страната.

Антидопинговата регулация представлява поредната регулация на явления с глобален характер, като международната търговия, международната навигация, крайбрежната зона, парниковите газове и много други, които са наложили определени национални действия за постигането на глобални резултати, носещи обществено благосъстояние. За да бъде ефективна на национално ниво, антидопинговата регулация следва да е обвързана и с механизмите за контрол на лекарствените продукти и в частност на наркотичните вещества и хранителните добавки.

За постигането на **целта**, дисертационното изследване си поставя следните **задачи**:

- Да изследва ролята и влиянието на участниците при формирането на национална политика с оглед формирането на *независима система за допинг контрол* в Република България;
- Да изследва добрите решения относно правната, икономическата и административна рамка за организация и управление на ефективна антидопингова система в страната;
- Да предложи *съвременен модел* за организация и управление на *системата за допинг контрол и превенция* в Република България, в съответствие с възприетите норми на международното право;
- Да предложи институционална система за провеждането на ефективен допинг контрол и превенция обвързана с контрола и превенцията на лекарствените продукти (наркотични вещества в частност) и хранителни добавки;
- Да разработи *рамка на национален стратегически план*, отразяващ съвременната антидопингова политика, както и организацията и управлението на ефективна Система за допинг контрол и превенция (**СДКП**).

3. Обект, предмет и обхват на изследването

Обект на дисертационното изследване е антидопинговата система, нейната организация и управлението ѝ, структурата и дейностите по прилагане на антидопинговата политика в Република България.

Предметът на изследване в докторската дисертация е:

- ◆ Хармонизирането на националната антидопингова политика на Република България като следствие от възприемането и налагането на глобални норми и регулации, в т.ч.:
 - Организацията на системата за допинг контрол и превенция;
 - Управлението на антидопинговата дейност в Р България.

Обхватът на изследването е :

☞ Времеви – от 1999 г. до 2014 г.

☞ Териториален – **Антидопингов център**, второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към Министъра на младежта и спорта в Р България, **Дисциплинарната комисия** към Българския Олимпийски Комитет, както и **WADA** - Монреал, Канада, **Националните антидопингови организации (НАДО)** на Австрия, Великобритания, Норвегия и Румъния, и **iNADO** (Институт на Националните Антидопингови организации) - Бон, Германия.

За нуждите на дисертационното изследване е съсредоточено вниманието върху **Антидопинговия център (вкл. Лабораторията за допинг контрол)** с анализ на дейността му, като **публична организация** отговорна за *изграждане на ефективна система за допинг контрол и превенция в Република България* и с **основна роля** за хармонизиране на националното законодателство с това на международното в антидопинговата област. **Ограничено** е изследването по отношение на другите участници/звена в *Системата за допинг контрол и превенция* в България, каквито са: **Дисциплинарната комисия** към БОК, която се явява първата инстанция за определяне на санкции на уличени български спортисти, **Лицензираните спортни федерации, които** налагат санкциите

определени от Дисциплинарната комисия и **Български Спортен Арбитраж към БОК** даващ възможност за обжалване на санкциите.

4. Основна теза и подтези на изследването

В дисертационното изследване се прави опит да се защити основната теза, че:

Остарялата и недостатъчно ефективната система за допинг контрол в Република България към 2010 г., не отразява настъпилите през последните 15 години съществени промени в борбата срещу допинга в спорта в световен мащаб. Това изисква перманентно актуализиране на международно-правни правила и норми в националното законодателство с оглед изграждане на ефективна антидопингова система в страната.

Познанието по този въпрос в страната е несистематично и емпирично, което рефлектира върху негативни резултати и оценки за участието на български спортисти в международни състезания. Като резултат, сериозно е накърнен престижа на страната в полето на международния спорт, което днес има глобална аудитория. Спада и доверието в страната, заради неспазването на световните стандарти, които тя е приела да изпълнява с оглед подписването на международни документи, стандарти и конвенции в тази област. Ето защо, разработването на **национална антидопингова стратегия**, която ефективно да прилага глобалните регулации и да води до резултати, съвместими с принципа за fair play е от голяма значимост за страната.

Подтези на изследването са:

⇒ Недостатъчно ефективната антидопингова дейност в страната поражда проблеми от правно и морално-етично естество, които са в противовес с основните принципи в спорта за fair play и подлагат под съмнение априори достиженията на българския спорт, което изисква коригиращи мерки;

⇒ Недостатъчният административен и правен капацитет на системата за допинг контрол изисква изграждането и развитието им.

5. Методология на изследването и използвани източници

За набирането на емпирична информация са използвани експериментално-аналитични **методи**, като *сравнителен анализ, оценка на въздействието, анализ на разходи-ползи и полза-ефект, емпирични методи - оценка на документи, доклади и статистически данни, въпросници, интервюта, беседи* и др.

Теоретичните и приложните изследвания се съпровождат с аналитични авторови оценки и графични изображения.

При моделирането на националната антидопингова система в Република България се използва механизъм на адаптирано вграждане и надграждане с оглед постигането на възможно най-добрите национални резултати.

За доказване на основната теза се използват най-новите изследвания на научни експерти относно антидопинговата политика. Те са предимно международни, защото в Република България няма законодателно оформена и водена политика, която да е била предмет на самостоятелен научен анализ в областта. Прилаганите в хода на изследването дескриптивен, сравнителен и критичен анализ позволяват да се направят най-добри изводи относно времевата и ситуационна рамка, в която трябва да се впише новоформираната национална антидопингова система, отразяваща, постоянно променящата се съвременна, динамична среда в тази област. Анализираните интерпретации на експертизи от водещи световни специалисти в областта са предпоставка за възприемане на най-добрите практики в напредналите страни и възможност за постигане на оптимални, желани резултати за формиране на устойчива ефективна *антидопингова система* в страната.

В процеса на разработката, са представени и наблюдения, оценки и проучвания от личния опит на докторанта от неговата практика.

Трудът ще има не само теоретична, но и **практико-приложна** насоченост. Резултатите от теоретичните и емпиричните изследвания се съпровождат с авторови идеи, мнения и предложения, направени на базата на изведени обобщени изводи и заключения, с оглед усъвършенстване на системата за допинг контрол и превенция в Република България.

Трудът е предназначен за специалисти в антидопинговата дейност, служители на Националната антидопингова организация (Антидопингов център) в Р България. Същият може да послужи за изграждане на необходимия административен капацитет на *системата за допинг контрол и превенция*, както и от/за специалисти в областта на спорта, спортната медицина и спортисти, както и от/за специалисти свързани с регулаторните механизми на лекарствената политика като цяло в България и в частност при контрола на наркотиците и лекарствената зависимост и при контрола на хранителните добавки.

С разработването на дисертационния труд ще се постигне реализирането в Република България на адекватна национална антидопингова политика за прилагането на закона, международните стандарти и превенцията в здравеопазването.

Резултатът от дисертационното изследване има синергичен ефект в посока на подобряване на условията на живот на хората, в общ план, защото допинга в своята същност и в тесен смисъл на думата са лекарствени продукти, с които се злоупотребява в спорта, което застрашава живота и здравето на използващите го.

Борбата с допинга има и **социален аспект** за защита правата на спортистите, за техния равен шанс в спортните състезания. Реализирането на направените препоръки и авторови идеи в дисертационното изследване ще доведат до транспонирането на общи механизми в регулациите на системите за контрол на допинга, наркотичните вещества и лекарствените продукти, чрез отразяване на националните специфики в Република България.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Глава първа е озаглавена „Същност и състояние на системата за борба срещу допинга” и включва четири параграфа.

В параграф 1. "Същност на допинга и отражението му върху спорта и обществото" е извършено проучване на литературни източници за произхода на допинга. Изяснени са определенията за понятията "допинг" и „допинг нарушение” според *Кодекса на WADA*. Изведени са проблемите, които поражда употребата, производството и трафика на допинг вещества и методи. Акцентирано е на отражението на употребата на допинг върху здравето и живота на спортистите и не само, а и на всички, които го използват. Изведена е хронологията за определяне на понятията „допинг” и „допинг нарушения” от 1963г. на *Съвета на Европа (СЕ)* до сега.

Настоящата официална дефиниция на понятието допинг се основава на *Кодексът на WADA*, чл.1 и гласи: „**Допингът се определя като проява на едно или повече нарушения на антидопинговите правила, изложени в чл.2.1 включително до чл. 2.10 на Кодекса**“ като чл.2.9 и чл.2.10 влизат в сила с новия *Кодекс на WADA* от 01.01.2015г., а именно (накратко): 1) **Наличието** на забранена субстанция, на нейни метаболити или маркери в проба на спортист; 2) **Използването** на забранена субстанция или забранени методи; 3) **Отказът** за вземане на проба; 4) **Нарушаването** на изискванията, свързани със задължението на спортиста да бъде на разположение за извънсъстезателно тестване, вкл. неуспешното подаване на информация за местонахождението и пропуснатите проверки; 5) **Фалшифицирането** на която и да е част от процедурата за допингов контрол; 6) **Притежаването** на забранени субстанции и методи; 7) **Трафикът** или опитът за трафик на забранена субстанция или забранен метод; 8) **Прилагането** на забранена субстанция или забранен метод върху спортист, както и съдействието, подбуждането, прикриването и друг вид съучастничество; 9) **Помощ**, насърчаване, подпомагане,

подбуждане, сговаряне, прикриване или друго съучастие, включващо нарушение на антидопинговите правила или Опит за нарушение на антидопинговите правила; **10) Забранено сдружаване** на спортист в професионален или свързан със спорта аспект със спортно-технически персонал, за когото спортистът знае, че изтърпява период на наказание или е установено участието му в допинг – нарушение. (вж. wada-2015-world-anti-doping-code)

Много често в практиката понятието „допинг” се отъждествява с веществата, химически субстанции, които се използват като допинг и които са групирани в няколко категории, според **Списък на забранените субстанции на WADA**. Това са стимуланти, наркотични вещества, анаболни стероиди, диуретици, пептидни хормони и техните аналози, кръвен допинг, фармакологични, химически и физически манипулации и др.

Днес това понятие е **по-всеобхватно** и отразява многопластовата борба на консолидираните антидопингови организации навсякъде по света.

Практическата дефиниция за допинг нарушенията *обхваща* основно **два аспекта**:

- **Аналитични методи за доказване на допинг**: Това са методи откриващи използването на допинг във взети от спортисти уринни или кръвни проби, анализирани в *Лабораториите за допингов контрол* за всички вещества (лекарствени вещества и методи), които са в **Забранителния списък на WADA**. Списъкът се актуализира всяка година, а понякога и по-често.

- **Неаналитични методи за доказване на допинг**: Това са основно **разследващи методи**, които имат за цел да докажат допингови нарушения от чл. 2.6 до чл. 2.10 от Дефиницията за допинг. (**Ново в Кодекса на WADA, в сила от 01.01.2015 г.**).

Като обобщение за влиянието на допинга са направени следните **изводи**:

- **Отражението** на допинга върху спорта е пагубно не само за елитния спорт като най-рисков и най-мотивиран (заради печелене на престиж и медали) за използването на допинг практики, но и за подрастващите спортисти и други групи хора

използващи допингови средства. Употребата на допинг има вреден ефект в дългосрочен план за живота и здравето, особено върху младите хора и подрастващите;

- **Използването**, разпространяването и трафика на допинг вещества и методи бележи значителен ръст през последните години, което засяга все по-големи групи от обществото, излиза извън рамките на спорта и оказва негативно отражение върху обществото като цяло.

В параграф 2. "Предпоставки за формиране на обща политика за борба срещу допинга в света" на базата на извършено проучване на литературни източници се прави исторически преглед на **първите стъпки в борбата срещу допинга**, от **първата резолюция** срещу употребата на допинг в спорта на **Съвета на Европа** от 1960 г. до наши дни.

Извеждат се основните **предпоставки** за формиране на **обща политика за борба срещу допинга в спорта**.

Подходите за откриване на допинг вещества, в началото, само **по време на състезания**, се оказват недостатъчни, затова се въвеждат **извънсъстезателни тестове**, като нова, по-ефективна стратегия за борба срещу допинга, което изисква от своя страна **по-разширен подход** и налага трансгранично сътрудничество, заради глобализацията и професионализирането на спорта.

През този период възникват и първите в света национални и международни **Антидопингови организации (АДО)**.

Налага се обаче **извода**, че създадените първи АДО и законодателства имат много **недостатъци** и възниква необходимостта от въвеждане на **още по-нови инструменти за въздействие и подходи** за справяне с допинга.

Подчертава се основната роля на **Международния олимпийски комитет (МОК)**, през този период, като **ключова** международна организация формираща световната политика за борба с допинга.

В този параграф от дисертационното изследване се очертават **основните национални действия** в областта на допинг контрола, повлияни от въведената политика на **МОК**, а

именно създаването на първите организационни структури за борба срещу допинга в спорта в Република България: **Лаборатория за допингов контрол (ЛДК)(създадена през 1978г.) и Национална комисия за допингов контрол (НКДК).**

Вследствие на направените анализи, се налагат **изводите:**

- **Опитите** за справяне с допинга като низ от отделни проблеми се оказват **неефективни**;

- **Липсата на системен подход** за борба срещу допинга в спорта водят до много уличени български спортисти в употреба на допингови вещества и методи, лош имидж за страната, лош пример за подрастващите и негативни нагласи в обществото;

- В Република България към изследвания период **липсва добре изградена антидопингова инфраструктура** (правна, организационна и институционална).

В параграф 3. "Състояние и проблеми на системата за допинг контрол в Република България" е извършен цялостен, систематичен анализ на **антидопинговата дейност в Република България** от зараждането ѝ през 80-90-те години на миналия век до днес.

Направен е анализ на дейността на създадения през 2010г. Антидопингов център (НАДО за Р България), като публична организация отговорна за **изграждане на ефективна система за допинг контрол и превенция в Република България.**

Направен е систематичен анализ и е охарактеризирана дейността на Българската лаборатория за допингов контрол, като част от системата за допинг контрол и превенция в България, от създаването ѝ през 1978г. до днес. Изведени са факторите, от които зависи нейната акредитация към WADA, както и значението от реализирането на този процес за България.

Изведени са основните фактори (**външни и вътрешни**) обуславящи преструктурирането и реформирането на остарялата към 2010г. и неефективна система за допинг контрол и превенция в България, а именно: **Външни фактори** - Международни задължения за провеждане на адекватна антидопингова политика в областта на спорта от страна на Република България произтичащи от подписани и ратифицирани международни

конвенции и световни стандарти в тази област. **Вътрешни фактори** – големият брой уличени български състезатели в употреба на допинг в последните години; остарялата национална нормативна уреда в антидопинговата област в България; липсата на техническо, правно, финансово и кадрово ресурсно обезпечаване през последните години на **Системата за допинг контрол (СДК)** в страната, както и липсата на **ясна визия и стратегия** за национална антидопингова политика, която да отразява глобалните промени настъпили в тази област в световен мащаб.

Направен е извода, че недостатъчно ефективната антидопингова дейност в страната поражда проблеми от правно и морално-етично естество, които са в противовес с основните принципи в спорта за fair play и подлагат под съмнение априори достиженията на българските спортисти. А неприлагането на подписаните международни спогодби в областта на антидопинга могат да доведат до тежки последици (санкции за страната).

Посочени са комплекс от мерки, които трябва да вземе държавата и отговорните институции за изграждането на модерна, обективна Антидопингова система (АДС) в страната, адекватна на съвременните тенденции в световен мащаб. Система, която да включва и изграждане на надеждна Лаборатория за допингов контрол, модерно оборудвана и внедрила научния подход и високите технологии в своята работа, с висококвалифицирани експерти, за да отговори на изискванията на WADA за акредитация.

Изведена е положителната роля на новосъздадената през 2010г. Национална антидопингова организация в България (БГ НАДО) – Антидопингов център в контекста на глобалната антидопингова политика и е дефинирано мястото, което заема в световната и национална антидопингова система.

Акцентира се на **положителният факт за високо-технологичното** оборудване на Българската лаборатория за допингов контрол през **2012-2013 г.**, но явно това се оказва **недостатъчно** за заработването ѝ (към момента

Лабораторията не работи от 2010 г., а допинг пробите се анализират от акредитираната към WADA антидопингова лаборатория в Атина, Гърция) и акредитирането ѝ от WADA.

Дефинитивно е определен структурният и функционалният обхват на **Системата за допинг контрол в Р България**.

Подчертан е положителният факт, при структурирането на **СДК** през 2010 г. за **следване на принципа на независимост**; за **разделение на функциите на отделните звена от СДК**, за да се **гарантира справедлив процес**: между **АДЦ** - с функция за вземане на допинг проби от спортистите и **Дисциплинарната комисия** към БОК, която се явява първата инстанция за определяне на санкции на уличени български спортисти, преди те да бъдат наложени от съответните **лицензирани спортни федерации**. На спортистите и спортни-техническите лица обвинени в нарушаване на утвърдените антидопингови правила е регламентиран **справедлив процес на изслушване**, както и възможност за обжалване пред **Български Спортен Арбитраж (БСА) към БОК**.

Лабораторията (ЛДК) също трябва да е отделена, с обособена самостоятелна функция, за да се гарантира принципа за невмешателство в оперативната ѝ работа от страна на АДЦ, отговорен за вземането на пробите.

Самият **АДЦ** следва да има осигурена от държавата **независимост** в дейността му (**оперативна независимост**), за да се гарантира обективност и ненамеса или натиск при осъществяването на процеса по допинговия контрол в България.

В параграф 4. "Процес на хармонизиране на системата за допинг контрол и превенция в България в контекста на световната антидопингова политика - организационна структура, стратегическо планиране" са изведени **предпоставките** и са разкрити **механизмите** за изграждане и функциониране на съвременна система за допинг контрол и превенция в България.

Направен е **извода**, че за да бъде **ефективна антидопинговата система в България** е необходимо тя да се провежда както с оглед прилагането на **закона**, така и в областта

на **здравеопазването и превенцията**, с един по-добре координиран със страните-членки и подписалите Кодекса подход.

Определени са **факторите** за изграждането на една ефективна система на толкова комплексна, многостранна и многопластова сфера като борбата срещу допинга, които са нужни, за да се наблюдава **успешна реализация и прогрес**. Това са:

- национална организационна инфраструктура;
 - нормативна база;
 - изграждане на НАДО; принципи;
- достатъчно финансови ресурси;
- административен и научно-изследователски капацитет;
- политическа подкрепа;
- обществена подкрепа.

Изведени са основните принципи/характеристики, на които трябва да се подчинява *системата за допинг контрол и превенция* в Р България във **функционален аспект**, за да работи ефективно.

Хармонизирането на една система не е еднократна дейност. То е процес, който е **комплексен** и реализирането му би отнело различен период от време, което зависи от волята и готовността на организацията (ресурсна обезпеченост) да го осъществи.

Направена е **оценка на въздействието от реализирането на** съвременна антидопингова политика и **ефективна система** за борба срещу допинга в Р България.

Подчертано е ключовото значение на **стратегическото планиране** за изграждане на съвременна, ефективна антидопингова система в България. На базата на извършено *проучване на научни разработки* на автори като проф. д-р Н. Арабаджийски и др. и на базата на „Методология за стратегическо планиране” в Р България се възприема, определението, че **стратегическото планиране е "цялостен процес на вземане на решение за осъществяване на визията и**

стратегическите цели, така че да се постигне най-ефективно използване на финансовите, материални и човешки ресурси”.

В този параграф са изведени и основни характеристики на понятието „система”. Отправна точка тук е тезата на някои автори в теорията на управлението, че “всяка „**организация**“ е „система“, но не всяка „система“ е „**организация**”.

Вследствие на извършено *проучване на научни разработки* в теорията на управление на известни учени като Димитров, М. , Петров, С. и Афанасиев, В. възприемаме дефиницията, че **системата** е *строежът, конструкцията, моделът на дадена организация – публична или частна.*

Тя е съвкупност от отделни части или *органи*, които схващаме, като една цялост. Функциите по осигуряването на **допинговия контрол** се реализират чрез дейността на *органите на държавната власт*, които осъществяват ръководство на други *държавни органи, длъжностни лица и служители от държавната администрация.* В този смисъл тази **администрация** е част от системата на публичната администрация и нейните органи, длъжностни лица, служители и структури имат точно определено място в нея.

За нуждите на дисертационното изследване се възприема *работното определение*, че:

Системата за допинг контрол (след 2010 г.) обхваща структурите на **Антидопинговия център (АДЦ)** като второстепенен разпоредител на бюджетни кредити към **Министъра на младежта и спорта**, в едно с **Лабораторията за допингов контрол, Дисциплинарната комисия към БОК**, която определя санкциите на спортистите, нарушили антидопинговите правила, **Апелативната комисия към БОК**, даваща възможност на право на обжалване, както и **Националните лицензирани спортни федерации**, които прилагат в действие определените от Дисциплинарната комисия санкции (наказания).

Антидопинговият център е с водеща и определяща роля в системата за допинг контрол за: **вътрешната законодателно-нормативна инициатива, измененията на законодателството и**

хармонизиране с международната уредба в областта; привеждането на нормативната уредба в действие; дейностите и процесите, свързани с допинг контрола и превенцията в България, вкл. и разследващи функции (включени в новия Кодекс, 2015).

В този параграф от дисертационното изследване се акцентира и на дефиницията за Допинг контрол (Df), а именно: Това са всички действия и процедури от изготвянето на плана за разпределение на проверките (тестовете на спортистите) до крайния изход от всяко обжалване, в т.ч. всички междувременни действия и процедури като подаване на информация за местонахождение, вземане, запечатване, съхранение и транспортиране на проби, извършване на лабораторен анализ, издаване на разрешения за терапевтична употреба, управление на резултати и провеждане на изслушване.

АДЦ съсредоточава в по-голяма част елементите на процеса на допинг контрола (вж. Df. за допинг контрол) и превенцията в България и има отговорности за провеждането им в страната.

Вследствие на направените анализи могат да се направят следните изводи и заключения:

- Системата за глобална антидопингова дейност е изградена като мрежова структура по модела „център-периферия”, при който съществуват отношения на йерархия между по-високото ниво на многостепенната система, което има регулативни и контролиращи функции и по-ниското ниво, което въвежда хармонизирано законодателство чрез законови и подзаконови средства, а също така прилага стандарти и програми под наблюдение на по-високото ниво;

- Глобалният организационен структурен механизъм е изграден като „мрежа”, а не като пирамида (йерархична пирамидална структура), като повечето държавни административни структури към настоящия момент в смисъла на ясно очертани линии на компетентност, ръководство, подчинение, контрол и отговорност;

- Новите реалности в днешно време, новите условия на бързи и непрекъснати промени изискват създаването на гъвкави

структури, които позволяват на организациите да се адаптират по-лесно и непрекъснато в съответствие с продължаващите изменения, а не традиционните йерархически пирамидални структури на държавната администрация, които създават условия за бюрократичност, липса на гъвкавост, инерция и най-важното – пропускане да се използват по рационален начин ресурсите.

В тази част се акцентира също на създаването в много страни на **независими Национални антидопингови организации (НАДО)** като **независими административни структури**, които не принадлежат към държавната административна йерархия и имат собствени правомощия. Те действат като административни (особени) юрисдикции и имат специфични задачи. В много държави тези така структурирани организации се ръководят от **управленски борд, с мандатност**.

Глава втора е озаглавена **"Изграждане на съвременна антидопингова система"** и включва четири параграфа.

В **параграф 1. „Изграждане на глобална система за антидопингова дейност“** се прави общ преглед и се очертават етапите на формиране на **световна система** за борба срещу допинга в спорта. Изведени са предпоставките за формирането ѝ, както и ролята на създадената мрежа от антидопингови организационни структури навсякъде по света да: *хармонизират международната уредба в антидопинговата област; привеждат нормативната уредба в действие и да провеждат допинг контрола и превенцията на местно ниво, вкл. и с разследващи функции (включени в новия Кодекс, 2015).*

Параграф 2. „Световна антидопингова агенция (WADA) - глобален регулаторен орган“ е с основен фокус върху структурирането и функциите, визията и мисията на настоящия световен регулатор в антидопинговата област. Разкрит е и *правния аспект на водената глобална антидопингова политика*. Разкрива се **административният модел на WADA** и водещата му роля в световната борба срещу допинга в спорта.

Подчертава се, че дейността на WADA като световен регулатор в областта оказва изключително голямо отражение

върху създаването и развитието на **националните антидопингови структури** по места, включително и върху необходимостта от формирането на адекватна административна структура в **Република България**, способна да изпълни ангажиментите на страната, произтичащи от подписани международни договори, споразумения и конвенции.

Създадена като **независима антидопингова организация**, WADA има две основни функции:

- **да съгласува цялостна антидопингова политика** на международно ниво, развиваща общи, ефективни и минимални стандарти за допинг контрол. Наред с изпълнение на нейните задължения WADA въвежда и *извънсъстезателни допинг тестове на принципа „без предизвестие“*, за по-голяма ефективност, в пълно съгласие със заинтересованите обществени и частни организации;

- **да работи с властите** за подпомагане на *хармонизирането* на антидопинговите политики и процедури, да определи *референтна лаборатория*, която да консултира акредитираните тестови лаборатории, и да координира *образователните* усилия, които са в процес на изпълнение.

Очаква се също да публикува ежегодно *Списъка на забранените вещества* и да отговаря за ежегодното му допълване с нови допинг вещества. Извежда се **значителната нормативна функция** на WADA като създаването на международни стандарти, а също и процедури от типа „гъвкаво право“ (soft-law) под формата на препоръки и добри практики. Освен тези задачи, WADA изпълнява други актуални административни дейности като **мониторинг по „съответствие с Кодекса“** на подписалите го страни.

Най-значителният резултат от дейностите на WADA е създаването на **Световния антидопингов кодекс (Кодекса)**, който е приет през 2003 г. и влиза в сила на 1 януари 2004 г. и неговите изменения от 2009 и **2015г.**

Изведена е ролята и е охарактеризиран **Световният Антидопингов Кодекс (стандарт, ниво I)** като „крайъгълен камък“ за хармонизиране на антидопинговата дейност навсякъде

по света – задължителен документ (*заедно с пет международни стандарта (ниво II)*) за имплементиране от всички антидопингови организации и страни, по силата на **Международната Конвенция на UNESCO за борба срещу употребата на допинг**, ратифицирана със закон, приет от 40-то Народно събрание на 13.12.2006 г. и в сила за **Р България** от март 2007г.

Конвенцията развива регламентацията на дейността по допинг контрола в спорта в страната. **Чл. 5** от **Конвенцията** задължава всяка държава, която е страна по нея, да приеме подходящи мерки в областта на нормативното регулиране, в съответствие със задълженията, изложени в конвенцията.

Кодексът работи в съгласие с **пет Международни стандарта**: *Списък на забранените субстанции и методи, Международният стандарт за тестване и разследвания, Международният стандарт за лабораториите, Изключения за терапевтична употреба и Защита на личността и личните данни и анекс, както и всички технически документи към тях.*

Тези стандарти са обект на дълги консултации сред партньорите на WADA и са **задължителни** за всички страни, подписали Кодекса. Последно актуализираният **Кодекс**, приет след демократичен процес на обсъждане с всички заинтересовани страни, на **Световна конференция за борба срещу допинга в спорта**, (Йоханесбург (ЮАР)-15-17, ноември, 2013г.) следва да се въведе от всички страни от **1 януари 2015 г.**, транспонирайки местните законодателни норми и правила в областта и да ги приложат **в действие**.

В параграфа е изведена и значимостта на принципа **”съответствие с Кодекса”**, както и **санкциониращите механизми** за страните подписали Кодекса при **„несъответствие”** с него. Изведен е промененият фокус на WADA при оценяване на „съответствието” от количествени към качествени характеристики на антидопинговата дейност на всяка една АДО, т.е. ще се оценява не само дейността по взети допинг проби от организациите, а и по **ефективността** на техните антидопингови програми. Акцентира се и на нововъведената система за акредитация на WADA за всички

Антидопингови организации, по подобие на акредитирането на Антидопинговите лаборатории от 2015г.

Успешната реализация на антидопинговата политика от WADA се потвърждава и от работата на структура като **Спортен арбитражен съд (CAS) в Лозана, Швейцария** като влиятелен съд от последна инстанция в случаите на допинг, който съгласува националните антидопингови организации, поражда доверие и узаконява работата на WADA и Кодекса.

В параграф 3. "Подходи за моделирането на съвременна национална антидопингова система" е очертана аналитична схема на систематична и критична дискусия за ефективността на антидопинговата дейност в България.

Изхождайки от факта, че феноменът **допинг** представлява съвкупност от психологически, медицински, социални, културни и философски аспекти е целесъобразно да се вземат предвид при анализ на **„оценка на въздействието“** му, да се използва мултидисциплинарен подход, така че да се изгради една **ефективна антидопингова система**.

Направена е **оценка на въздействие** на политиката в областта на борбата срещу допинга през призмата на концепцията за общественото благосъстояние, разработена от У.Парето. Цит. *„Когато се постигне максимална ефективност в използването на наличните ресурси и обмяната се извършва по цени, равни на пределните разходи, обществото достига оптималността на общественото благосъстояние, т.е достига Pareto optimality“*.

В съгласие с теоретичните постановки на концепцията на У. Парето е направен **анализ разходи/ползи в 3 аспекта: индивидуален, финансов и социално-политически**, на дейностите свързани с допинг контрола с практико-приложна цел за засилване на **ефективността** на СДКП. Анализът разходи/ползи е използван като инструмент за идентифициране и оценяване на възможните позитивни и негативни последици от регулативния процес.

В Параграф 4. "Антидопингов център (Българска национална антидопингова организация (БГ НАДО)) -

Правила и регулаторни механизми за борба срещу допинга в България” е охарактеризиран правният и функционален аспект на Антидопинговия център в България. АДЦ има юридически и автономен характер на национално ниво за антидопинговата дейност, която осъществява и е отговорен за създаването на регламенти, организация и провеждане на **допинг контрола и превенция** в България в съответствие със световните стандарти.

Антидопинговият център е създаден с ПМС 232/11.10.2010 г., спада към администрацията на организациите за публични услуги и се ръководи от *Изпълнителен директор*, който се назначава от Министъра на младежта и спорта.

Центърът е специализиран контролен орган по смисъла на чл. 66, ал. 1 от *Закона за физическото възпитание и спорта* и чл. 60 от *Закона за администрацията*. Към АДЦ се намира **Лаборатория за допингов контрол** (с отговорности за анализ на взетите проби за анализ) и екипи от допинг полицаи (с отговорности за вземане на допинг проби от спортистите). Цялата дейност по организацията и администрирането на АДЦ, както и отговорностите за отделните процеси са разписани в *Устройствен правилник* за дейността на центъра, приет с ПМС. **Центърът** нормативно е обезпечен и с разработена **Наредба за допингов контрол при тренировъчна и състезателна дейност**, която отразява **задължителните членове** от Кодекса на WADA и се изменя с изменението на Кодекса. Към настоящия момент е **приета нова Наредба** (вж. ДВ, бр.2/2015) с имплементиране, в голяма част, на измененията в съответствие с новия Кодекс на WADA - 2015 г., след един **неуспешен опит да се направи това** с приетото от МС изменение на Наредбата от 08.08.2014 г., но тя следва също да се усъвършенства и реструктурира.

Направен е **анализ на дейността на Центъра** и степента на въвеждане на задължителните елементи от Кодекса на WADA за хармонизирането и адаптирането на антидопинговата дейност. Разгледани са обстойно организационната структура, финансиране, правила и механизми за работа на АДЦ, както и **техническата процедура** за установяване и санкциониране на нарушения на антидопинговите правила, които бележат

положително развитие в сравнение с тия преди структурирането на АДЦ (т.е. преди 2010г.) Разгледан е статуса на *Центъра* по отношение на *„съответствието с Кодекса”* и на сертифицирането на неговата дейност. Разгледани са проблемите свързани с принципа на *оперативна независимост на организацията, прозрачност и публичност на дейността ѝ*.

Направен е *критичен анализ*, свързан с дейността на АДЦ, както и с нормативната антидопингова уредба.

Направен е *общ преглед* на регулацията на *лекарствените продукти* в България от *Изпълнителната Агенция по лекарствата (ИАЛ)*, включваща *общата регулация* и на *допинговите вещества*, които в своята същност са лекарствени продукти приемани с нетерапевтична цел, или с които се злоупотребява. Общ проблем на АДЦ и ИАЛ е и борбата с *фалшивите лекарствени продукти*, голям дял от които имат и допинговите вещества. В Закона за лекарствени продукти в хуманната медицина (ЗЛПХМ) се транспонира Европейската Директива 2011/62/ЕС по *отношение на предотвратяване на навлизането на фалшифицирани лекарствени продукти* в законната верига.

Изведени са общи механизми за взаимодействие на АДЦ с ИАЛ, Агенция Митници, във връзка с *трафика на допинг*, съответните полицейски служби, във връзка с нововъведените *разследващи функции* на АДЦ за противодействие на *производството, разпространяването и трафика на допинг*. Разгледана е координацията, сътрудничеството и поделяне на информация и с други международни Антидопингови организации, Интерпол и WADA. Предложени са общи механизми за решаване на проблема с *трафика на допинг*, както се противодейства на разпространяването на *наркотичните вещества*, които се явяват също „допинг” според *Забранителния списък* на WADA и за които има действащ закон в България (*Закон за контрол на наркотичните вещества и прекурсори*) или да се разработи *специален антидопингов закон* като правен инструмент.

Предложени са механизми за решаване на проблема с *хранителните добавки*, които са потенциално рискови от *замърсяването им с допингови субстанции*. Във връзка с това WADA официално въвежда в *Кодекса* дефиниция за **Contamination product** (*Замърсени продукти*), а именно: „Продукт, който съдържа *Забранена субстанция*, която не е изписана на етикета на продукта или не е приложена информация налична в сравнително Интернет търсене”.

Глава трета е озаглавена "**Стратегия в организацията и управлението на допинг контрола и превенцията в Република България**" и включва четири параграфа.

В **параграф 1. "Рамка на стратегически план и управление на промяната в областта"** След направено проучване на подходите свързани със стратегическото планиране на антидопинговата дейност в различни *Антидопингови организации* и WADA се налага извода, че всички международни *Антидопингови организации*, с изключение на българската, имат свои **стратегически документи**. Позовавайки се на теорията и най-добрите практики в стратегическото планиране се стига до извода за разработването на **Рамка на стратегическо планиране на организацията и управлението на допинг контрола и превенция в България**. Предложената *рамка на национална стратегия* има за цел да се фокусират дейностите и ресурсите на АДЦ за по-ефикасно и ефективно развитие на антидопинговата дейност в Р България в един по-дългосрочен период и да се избере форма на стратегически документ, който да бъде приет и утвърден на най-високо парламентарно ниво.

Направен е **извода**, че изграждането на една съвременна **система за допинг контрол и превенция** в страната предполага **ясна стратегия**.

Акцент в стратегията е поставен на **програмно-проектния подход на АДЦ**. Той предполага ясно ориентиране по веригата: **обществени потребности - правилно целеполагане - ефективна дейност - очаквани резултати**. За да се оценят *резултатите от изпълнение на дейностите/програмите от стратегията* е

разработен план за действие, за да се предприемат действени мерки от Антидопинговия център **в едно с всички партньори на национално ниво** и да се конкретизират интервенциите за намаляване на употребата на допинг вещества, както и за **борба срещу незаконния трафик на допинг субстанции (вещества) и методи**. **Индикаторите в Планът за действие** за изпълнение на Стратегията обхваща дейности и **количествени и качествени показатели**, свързани с всяко действие, поети от съответните отговорни институции в съответни срокове.

В параграф 2. **"Бенчмаркинг - добри практики и международно сътрудничество"** е изведена **значимостта на Партньорствата и международното сътрудничество**. В област като борбата срещу допинга, те са от съществено значение за увенчаване ѝ с успех.

В следствие на направените анализите са изведени следните **изводи**:

- Проблемът с допинга надхвърля многократно пределите на всяка отделна държава, затова следва да се обединят усилията на всички заинтересовани страни;

- Използването на все по- нови и усъвършенствани допинг вещества, дизайнер-стероиди и кръвен допинг провокира борбата срещу тях да **премине в нов стадий**, стадий на нови, интелигентни подходи за откриването им. **Фокусът** се променя от **аналитичните (положителните допинг проби)** към **неаналитичните, косвени методи** за доказване на нарушения на **антидопинговите правила** (такива са разследвания за производство, притежаване и трафик на допинг вещества и методи, както и въвеждането на **ABP (Биологичен паспорт на спортиста)** и др.

В тази борба никоя страна сама за себе си не може да успее да се справи с такъв феномен като допинга в спорта в световен мащаб, затова е необходимо трансгранично сътрудничество и интегриран подход към решаване на проблема с допинга.

В тази част на дисертацията е представен **сравнителен анализ** на дейността на **Антидопинговия център** и **НАДО** на Румъния, Гърция, Чехия, Португалия, Австрия и др. и е направен

извода, че изоставането на антидопинговата дейност в България е целесъобразно да се компенсира с прилагането на най-добрите практики на сродни на нея организации в световен план.

В параграф 3. "Създаване на корпоративна антидопингова култура – предизвикателства" на базата на извършено проучване на научни разработки и анализ са направени следните изводи:

- **Предизвикателство** за националните антидопингови организации и обществото като цяло е да възпитава подрастващите спортисти в дух на честност и етични ценности, на нетърпимост към използващите допинг;

- **Стремежът** на АДЦ трябва да е насочен към създаване и развитие на **корпоративна антидопингова култура** сред организациите формиращи елитните спортисти като такива;

- **Израстването** на младите с осъзнато антидопингово поведение ще доведе до промяна на **социо-културната среда** в обществото за регулиране и саморегулиране на оценката му за такива негативни обществени явления, каквито са употребата на допинг, насилието по стадионите, неравнопоставеността при спортни състезания и нечестната игра.

В параграф 4. „Проблеми и перспективи“ на базата на извършено проучване на научни разработки на **нормативни актове – международни и от българското законодателство** са разгледани дискусабилни проблеми за антидопинговата система в Република България като: *балансът между допинг контрола и превенцията в антидопинговата стратегия; транспониране на световната политика със защита на правата на спортистите, особено на младите; мониторинг на спазването на Кодекса; правен аспект на допинг контрола и превенцията.*

Като **обобщение** от направените анализи, се налага извода, че за успешната реализация на една съвременна, ефективно работеща Система за допинг контрол и превенция в Република България, решаващо значение ще имат следните **външни и вътрешни фактори** за системата:

- **външни фактори:** Решителността на **WADA** за прилагане в действие на стандартите, безспорно ще окаже влияние на

развитието на всички *Антидопингови организации* по света, включително и на Българския Антидопингов център в посока развиване на ефективни антидопингови системи по места. Подписалите Кодекса страни имат задължението да въведат Кодекс 2015 г. чрез програма за привеждане *в съответствие* на ревизирия Кодекс. WADA има ролята на **мониторинг и докладване** относно спазването и неспазването на Кодекса, но *Съответствието с Кодекса е променлива, не постоянна величина*. За да се гарантира качество и ефективност, WADA ще въведе **акредитация** за процеса на **съответствието за всички Антидопингови организации** по света. Тези фактори ще спомогнат (наложат), **Системата за допинг контрол и превенция в Република България** да се реструктурира и реформира, за да отговори на високите критерии за антидопингова дейност на WADA.

- **вътрешни фактори:** Осъзнато водената вътрешна политика за неупотребата на допинг в спорта и изграждане на **ефективна система за допинг контрол и превенция** в България отразяваща *националните специфики* ще доведе безспорно до бързо израстване на БГ НАДО до ниво, което да **гарантира имиджа на българския спорт като спорт без допинг**.

Със структурирането на *Антидопинговия център* в България се поставя само **началото** на реформирането на твърде остарялата система за допинг контрол в страната. Положителният доклад на мониторинговата група на **Съвета на Европа** (от края на 2012г.) и получаването на сертификат ISO 9001 (януари, 2014г.) на *Антидопинговия център* са стъпка напред в правилната посока от развитието на центъра.

Същевременно с това има много слабости и съществени пропуски в организацията и управлението на *Центъра*, които определено пречат за постигане на резултатна дейност, а именно достигането на **ефективна система за допинг контрол и превенция** в страната. Налагат се **изводите:**

- Целесъобразно е да се осъществи процес на динамично и устойчиво развитие и усъвършенстване на организацията, чрез оптимизиране на формата на управление, разработване

на стратегически антидопингов план и национална антидопингова програма, с план за действие, включващ и акредитацията на Българската лаборатория за допингов контрол, и дейността ѝ.

- Решаването на стратегически задачи за постигане на най-ефективно използване на финансовите, материални и човешки ресурси при спазване на **оперативна независимост** в работата на Центъра е ключ за успешното реализиране на държавната антидопингова политика за **изграждане на ефективна система за допинг контрол и превенция** в страната.

Заклучение

Представените аргументи и анализи в дисертационното изследване относно остарялата и недостатъчно ефективната СДК в България и проблемите, които тя поражда водят до заключението, че Системата е целесъобразно да се реформира в посока изграждане на съвременна, ефективна СДКП в страната, което доказва по безспорен начин тезата на дисертацията.

В следствие от разработване на дисертацията са постигнати следните резултати:

- Дефинитивно е **определена ролята и влиянието** на участниците при формирането на национална политика с оглед формирането на независима система за допинг контрол в Р България;
- Разработена е **рамка на национален стратегически план**, отразяващ съвременната антидопингова политика, както и **организацията и управлението на ефективна система** за допинг контрол и превенция. За да се оценят резултатите от изпълнение на дейностите/програмите от стратегията е разработен **примерен план за действие** с включване на всички участници и партньорства в антидопинговата дейност;
- Структуриран е **концептуален, съвременен модел** за организация и управление на система за допинг контрол и превенция чрез разработване на примерна **Национална**

Антидопингова Програма с включени *осем Програми*, като следствие от стратегическо планиране, който да включва:

- модернизиране и акредитиране към WADA на *Българската лаборатория за допингов контрол*, което е от стратегическо значение за страната и е част от *Програмата за допинг анализи от Лабораторията за допингов контрол*;
 - изграждане на звено с разследващи функции като част от *Програмата за превенция и борба срещу незаконното производство, притежаване и трафик на допингови вещества с висока степен на риск на **примерната Национална Антидопингова програма***;
 - изграждане на партньорства с други регулаторни национални органи отговорни за контрола на лекарствените продукти и хранителните добавки, Агенция митници и полиция като част от *Програмата за национално партньорство и международно сътрудничество на разработената **Национална Антидопингова програма***.
- Изхождайки от добрите практики на водещи национални антидопингови организации в света като **Норвегия, Австрия, Португалия и др.** са изведени най-добрите решения относно правната, икономическата и административна рамка за организация и управление на ефективна антидопингова система в страната, които са част от *Програмата за партньорства и международно сътрудничество на разработения в дисертацията модел на Национална антидопингова програма*;
- Прегледът на законодателствата на държавите в ЕС показва, че в много държави тази материя е уредена в **специален закон**. Крайно препоръчително е този подход да бъде използван и в България;
- Въвеждането на *разследващи функции* в дейността на Антидопинговите организации, вкл. и в дейността на АДЦ в България са задължителен елемент от **Кодекса на WADA**, в сила от 01.01.2015г. Прилагането на **косвени методи** и увеличаването на санкциите за нарушаване на антидопинговите правила, както и разширяването на

дейностите към *непрофесионалния спорт*, фитнес залите и спорта за развлечение, бележат нов по-висок етап в борбата срещу допинга в световен мащаб, целящ да постигне по-голяма ефикасност и ефективност като резултат и са част от разработената **Национална Антидопингова програма**;

- Проблемите свързани най-общо казано с легитимирането на България пред света в антидопинговата област, доказване на **надеждност**, изграждане на **доверие**, заявяване на способност за **спазване на правила, предвидимост и лоялност** е целесъобразно да се решат, чрез пряк ангажимент на високо правителствено ниво и политическа воля за обезпечаването и поддържането на една високотехнологична *Лаборатория за допингов контрол* и високо- и устойчиво развита *Национална антидопингова институционална организация* в лицето на АДЦ;
- Проблемът с допинга сред **подрастващите** е целесъобразно да бъде решен чрез промотиране на **антидопингова култура** сред тях, от най-ранна детска възраст и в обществото като цяло. АДЦ следва да утвърди **устойчив поведенчески модел** сред младите хора за неизползване на допингови и наркотични вещества, на лекарствени продукти с нетерапевтична цел, на хранителни добавки с неизвестен или съмнителен произход и на фалшиви лекарствени продукти. Целесъобразно е да се въведат **обучителни антидопингови програми/модули във всички училища**, от най-ранна ученическа възраст до висшите учебни заведения.

Възприемането на антидопинговата култура и поведение от повече хора, от участници в спортни събития и наблюдатели, от деца, учащи и студенти, безспорно ще доведе до достигане на по-високи етични норми и морал, до по-голямо благосъстояние на обществото като цяло. Ще доведе до благосъстоянието на всеки един член от обществото, избрал да се бори за истината, срещу лъжата. Защото **допинга** е синоним на измамата, а **антидопинга** е синоним на fair play и здраве.

III. НАУЧНИ И ПРАКТИКО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ НА ТРУДА

Проблемите на *Системата за допинг контрол и превенция* в Република България в условията на ***динамично развиващата се система на антидопинга в световен план*** са продиктувани от въздействието на много фактори със социален, икономически, научен и културен характер. Като се има предвид, че допинг контрола е държавна политика в България, се налага ***извода***, че значението и отговорността на политиките в Република България да разрешават и преодоляват тези проблеми в съвременни условия нараства. Новите реалности на съвременната антидопингова система изисква да се даде обоснована и защитима аргументация за най-съществените проблеми на системата и да се посочат мерки, за тяхното преодоляване.

Дисертационното изследване представлява скромнен опит да се разкрият основните проблеми на ***Системата за допинг контрол и превенция в Република България*** възникнали при нейното изграждане и функциониране в периода от 1978 г. до 2014 г. То предоставя възможността множеството от направените предложения и авторови идеи да се приложат на практика от политиките и от *Антидопинговия център като публична административна структура (БГ НАДО)*, с основна роля за провеждане на допинг контрола и превенция в страната, с оглед усъвършенстване *ефективността* на дейността ѝ.

В *изследването* коректно се посочват значими разработки на изтъкнати български и чуждестранни автори изследвали различни проблеми на организацията и функционирането на публичните организации в антидопинговата област.

Като цяло резултатите от *изследването* потвърждават заявената *теза* и *подтези*. Основните приносни моменти в *изследването* могат да се разгледат и оценят на две групи – **научни приноси и практико-приложни приноси**.

- **Научни приноси**

1) Разкрит е и е охарактеризиран *административният модел на Световния регулаторен орган* в антидопинговата дейност - WADA и са изведени структурните механизми на функциониране на световната антидопингова система.

- Изведена е ролята и е охарактеризиран Световният антидопингов Кодекс (*стандарт, ниво I*), на WADA като „крайъгълен камък” за хармонизиране на антидопинговата дейност навсякъде по света – задължителен документ (*заедно с пет международни стандарта, ниво II*) за имплементиране от всички антидопингови организации и страни, по силата на Конвенцията на UNESCO за борба срещу употребата на допинг, ратифицирана и в сила за Р България от 2007г.

- Изведена е значимостта на принципа ”съответствие с Кодекса”, както и санкциониращите механизми за страните подписали Кодекса при „несъответствие” с него.

2) Направен е опит за първия по рода си цялостен, систематичен анализ на антидопинговата дейност в Република България от зараждането ѝ през 80-90-те години на миналия век до днес.

- Направен е опит за първия по рода си систематичен анализ и охарактеризиране на дейността на Българската лаборатория за допингов контрол, като част от Системата за допинг контрол и превенция в България, от създаването ѝ през 1978г. до днес. Изведени са факторите, от които зависи нейната акредитация към WADA, както и значението от реализирането на този процес за България.

3) Дефинитивно е определен структурният и функционален обхват на Системата за допинг контрол и превенция в Р България.

4) Направена е оценка на въздействие на политиката в областта на борбата срещу допинга през призмата на концепцията за общественото благосъстояние, разработена от У. Парето.

- **Практико-приложни приноси**

Те се заключават в следните авторови мнения, предложения и разработки, реализирането на които би допринесло за практическото преодоляване и решаване на констатираните проблеми в **СДКП** в Р България:

1) Разработена е рамка на стратегически план за антидопинговата дейност в България, с извеждане на всички елементи характерни за разработване на стратегия с мониторинг и оценка на въздействието за по-ефикасно и ефективно развитие на антидопинговата дейност в Р България в един по-дългосрочен период, както във функционален, така и в институционален аспект, с примерен план за действие представляващ съвременен модел за ефективна антидопингова дейност в страната.

2) Предложен е концептуален модел за организация и управление на съвременна система за допинг контрол и превенция чрез разработване на примерна **Национална Антидопингова Програма** с включени осем *Програми*, като част от стратегическия план.

Изведени са *общи механизми* за решаване на проблема с **трафика на допинг**, както се противодейства на разпространяването на наркотичните вещества, които се явяват също „допинг” според *Забранителния списък на WADA* и за които има действащ закон в България (*Закон за контрол на наркотичните вещества и прекурсори*) или да се създаде специален антидопингов закон срещу производството, трафика, притежаването и разпространението на допинг вещества и методи.

Проблемите свързани с ефективната на национално ниво, антидопинговата регулация е целесъобразно да бъде обвързана и с *механизмите за контрол на лекарствените продукти и в частност на наркотичните вещества и хранителни добавки*.

3) В съгласие с теоретичните постановки на концепцията на У. Парето е *направен анализ разходи/ползи* на дейностите свързани с допинг контрола с практико-приложна цел за

засилване на *ефективността* на *Системата за допинг контрол и превенция* в България.

4) Направените в дисертационното изследване систематични *анализи* за развитието на *Системата за допинг контрол и превенция* в България (в т.ч. на *Антидопинговия център* и *Българската антидопингова лаборатория* биха могли да допринесат за сравнителна или фундаментална база за бъдещи научни разработки в антидопинговата област в Република България.

5) Фокусирането и осветляването на *процеса на допинг контрола и превенцията в Република България* в контекста на глобалната антидопингова политика ще допринесат за по-голяма прозрачност на *Системата*, за по-голямо доверие в нея от спортисти и партньори и ще е гаранция за развит професионализъм, основаващ се на научен подход.

IV. ПУБЛИКАЦИИ СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

- 1) *Карова, Д.* Процес на хармонизиране на системата за допинг контрол в Република България, в контекста на глобалната антидопингова политика. Годишник на Центъра по публична администрация на НБУ. Том 6. С., 2011 г. ISSN 1313-476 – *статия* – 24 стр.

Статията е публикувана и в сайта на Центъра по публична администрация на НБУ на Интернет адрес: http://ebox.nbu.bg/pa2011/13_D.KAROVA.pdf.

- 2) *Карова, Д.* Сравнително историческо институционално развитие на спорта между България и Великобритания. Годишник на Центъра по публична администрация на НБУ. Том 7. С., 2012 г. ISSN 1313-476 – *студия* -36 стр.

Студията е публикувана и в сайта на Центъра по публична администрация на НБУ на Интернет адрес: http://ebox.nbu.bg/pa2012/10_D.Karova.pdf

- 3) *Карова, Д.* Нови стратегии, партньорства и международно сътрудничество в антидопинговата област. Годишник на департамент "Публична администрация" на НБУ. Том 10. С., 2015 г. ISSN 1313-476 – *статия* -17 стр. (под печат)
- 4) *Карова, Д.* Стратегически подходи за изграждане на съвременна антидопингова система в Република България. Научна конференция „Актуални проблеми на сигурността”, Национален военен университет „Васил Левски”, научно направление „Мениджмънт на ресурсите за сигурност и отбрана” – *научен доклад* – 12 стр. (под печат)